

D.P. Wissing

Die Afrikaanse en Nederlandse verkleiningsisteme – 'n vergelyking in metries-fonologiese kader

Abstract

A comparison of certain aspects of the Afrikaans and Dutch morphological systems may throw some light on the legitimacy and force of competing phonological theories.

Trommelen (1982) makes an interesting and very forceful claim within the context of a non-linear metrical-phonological (MP-) framework by regarding as irrelevant the role played by factors such as vowel length, type of final consonants and especially accent – which are usually considered as important elements in the (linear) transformational-generative (TG) description of diminutive formation. She is of the opinion that, instead of the abovementioned elements, only the rhyme structure of the final syllable has any relevance. This claim, which has been formulated on the ground of Dutch data, is tested in the present article by referring to diminutive formation in Afrikaans. The plural in Afrikaans is used for purposes of independent evidence. The intuition of Afrikaans speakers is tested by means of a questionnaire. The extent of success achieved by the MP- and the TG-approaches is compared by referring to the results of this present investigation. It is concluded that the MP-claim does not hold fast.

1 Inleiding

In die klassieke lineêre transformasioneel-generatiewe (voorts ietwat onpresies, maar kortheidshalwe bloot genoem die TG), maar ook pre-transformasioneel-generatiewe DIM-(diminutief-)reëls van beide Nederlands en Afrikaans word 'n kernposisie toegeken aan onder andere klemtoon as voorspellende faktor by woorde wat op sonorante konsonante eindig (vgl.

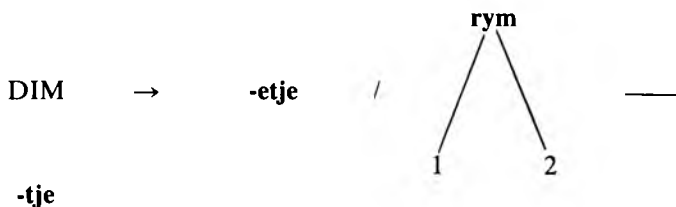
Wissing, 1971, vir Afrikaans; en vir Nederlands Booij, 1981; Gussenhoven, 1978; Hawerkamp, Lubbers & Kooij, 1971, asook Trommelen, 1982, 1983, wat 'n oorsig hiervan gee). Trommelen (1983) is binne 'n prosodiese of non-lineêre metriese fonologieskader (voorts afgekort tot MF) van mening dat die kenmerk klemtoon onnodig is en “should be replaced by a procedure that scans the make-up of the final syllable” (p.47). Ook vir vokaallengte, sonoransie en morfologiese gestruktureerdheid is daar volgens Trommelen geen plek nie. Met “the make-up of the final syllable” bedoel sy die rym van die laaste sillabe van die selfstandige naamwoord. Dit is 'n baie kragtige aanspraak wat, as dit sou steek hou, 'n belangrike onafhanklike ondersteunende bewysvoering vir die metriese teorie, met name vir die nosie **rym** is. (Lees ook Lubbe, 1986, vir 'n behandeling van die Afrikaanse sillabefinale rym, en kyk ook (5) hieronder.)

Dit is die doel van hierdie artikel om hierdie aanspraak van Trommelen krities te bekyk, in die besonder met betrekking tot haar verwerping van veral klemtoon as kondisionerende faktor by verkleining. Eerstens word haar uiteensetting vlugtig weergegee, tweedens word dit aan die Afrikaanse verkleinings-(DIM-)vorme getoets, en derdens word die uitkoms daarvan aan 'n stel data wat onafhanklik hiervan is (meervoud in Afrikaans) getoets.

2 Die Nederlandse verkleining: 'n non-lineêre (metriese) benadering

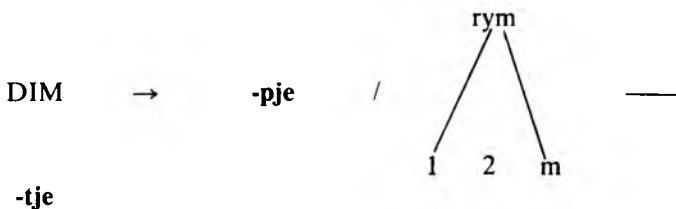
Trommelen aanvaar **-tje** as die basiese DIM-vorm van Nederlands, asook onder andere die volgende DIM-reëls:

(1)

en

(2)

Per definisie (waarop nie nou ingegaan word nie, vgl. egter Trommelen,

1983:91–99) kan die linkerhandse tak in reël (1), gemerk 1, wat die piek van die sillabe is, alleen 'n -Kons-segment wees, in hierdie geval 'n vokaal, en 2, die koda van die sillabe, 'n sonorante konsonant, soos in:

(3) **zon**, hertogdom, oerangoetang, tong, model, en ander (p.91)

2 is soos in reël (1) die piek en 'n -Kons-segment, 2 is 'n +Son-segment, en m is die koda, soos in

(4) **duim**, lichaam, bezem, idioom, arm

Ons gaan nie in op die feit dat Trommelen die finalesillaberymbou van hierdie woorde soos volg sien nie:

(5)		⁻ Kons	⁺ Son	⁺ Kons
	(lich)	a	a	m
	(d)	u	i	m
	(bez)	o	m	
	(idi)	o	o	m (vgl. p.92)

Haar reël vir **-kje** is nie van belang vir die betoog nie en word dus uitgelaat. Soos opgemerk kan word, is reël (1) en (2) altwee sonder verwysing na enige inligting in verband met klemtoon. Hierdie reëls dek 'n groot hoeveelheid gevalle, dog nie die in (6a) en (6b) nie:

(6a) sarong – saronkje
 python – pythontje
 slalom – slalompje
 moslim – moslimpje
 sisal – sisaltje (Trommelen 1983:47)

(6b) traktor, motor, radar, doctor, condor, donor, dollar, fakir (p.51)

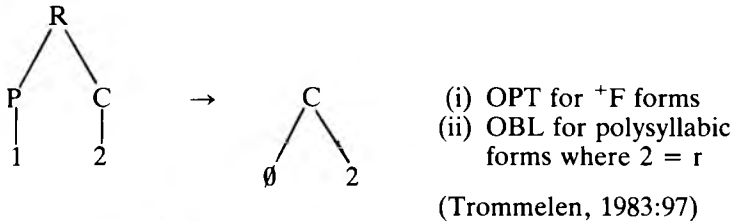
wat almal **-tje/-kje/-pje** het, in plaas van **-etje**, wat deur (1) voorspel word.

Van die voorbeelde van (6a) sê Trommelen egter dat die verkleiningsvorme daarvan, wat gewoonlik in die Nederlandse literatuur as enigste en korrekte Nederlands aanvaar word, en verklaar word op grond van die feit dat die klemtoon van geeneen van die woorde van (6a) en (6b) op die finale sillabe lê nie, nie verkeerd is nie maar dat moedertaalsprekers se intuïsie aangetoon het dat die verkieslike DIM-vorm vir al hierdie woorde wel **-etje** is. Sy rapporteer egter nie die aard en ontwerp van haar “empirical test” (p.47) waardeur sy hierdie resultate bekom het nie; ook nie die wyse van steekproefneming nie. Volgens Trommelen klop (1) dus wel in feite heeltemal met die gegewens van (6a). Sy is egter van mening dat die metriese bou van die slotsillabe van al hierdie woorde alleen in ag geneem hoef te word by die voorspelling van die DIM-vorme daarvan: “In fact, it predicts that there will

be no difference between a monosyllabic noun such as **tong** and a bisyllabic one such as **sarong**, and similarly for **bal** and **serval**, **kam** and **wigwam**, **zon** and **python**, and so on; since the monosyllabic nouns have **-etje**, the bisyllabic nouns will have **-etje** too . . .” (p.48).

Volgens Trommelen verteenwoordig die data van (6b) (**motor-tje** ensovoorts) wel egte uitsonderings: “It seems to me that the grammar can deal with these forms only by **brute force**, that is, by **special statements** that account for the unexpected behaviour of these nouns” (p.51) (my nadruk – DPW). Hiervoor voer sy ’n **kodavertakkingsreël** in:

(7)

(P = piek; C = koda; +F is ’n ad hoc-kenmerk wat aan woorde toegeken word wat beide **-tje** en **-etje** as verkleiningsvorm kan hê.)

Deur (7)(ii) word ’n \emptyset tussen 1 en 2 in (1) ingevoer indien 2 ’n r en die laaste klank van ’n tweesillabige (streng gesproke ’n meersillabige) woord is, sodat die meersillabige woorde van (6b), wat almal op r eindig, buite die bereik van (1) val, en dus nie ’n **-etje** as DIM-vorm toegeken word nie maar die basiese **-tje** bly behou.

Op hierdie wyse demonstreer Trommelen dan dat klemtoon onnodig is vir die beskrywing/voorspelling van verkleining in ’n metriese kader. In die volgende paragraaf word hierdie bevinding krities ondersoek deur onder andere na die Afrikaanse verkleiningsvorming te kyk.

2 Die Afrikaanse verkleiningsvorming

Die aanspraak van Trommelen dat klemtoon, vokaallengte en aard van die finale konsonante nie ter sake is by die vasstelling van verkleinings nie is natuurlik ’n algemeen teoretiese een, een wat nie net vir Nederlands behoort te geld nie maar ook vir byvoorbeeld Afrikaans. Hierdie aanspraak kan dus aan Afrikaanse data getoets word. Daar word eers gekyk na die gevalle van die tipe (6a) – in 2.1, en daarna in 2.2 na die **motor**-gevalle van (6b).

2.1 Die wisseling **-etje** x **-(t)jie/-kie/-pie**

Ook in Afrikaans is die verkleiningsvorming tot dusver met verwysing na onder andere klemtoon beskryf (in ’n generatiewe kader deur Wissing, 1971).

Indien Trommelen se aansprake juis is, sou klemtoon egter ook in Afrikaans onnodig wees, en sou Trommelen se reël (1) met geringe aanpassing ook vir Afrikaans kon geld (met verafrikaansing van die allomorfe: Nederlandse **-tje** word Afrikaanse **-tjie**; Nederlandse **-etje** word Afrikaanse **-etjie** (/iki/). Dieselfde geld reëls (2) en (7) (**-pje** word **-pie/-pi**).

Voordat die geldigheid van Trommelen se aanspraak, verteenwoordig deur reël (1), vir Afrikaans bekyk kan word, moet die volgende kernvraag eers beantwoord word:

(8)

Kom daar ook 'n soortgelyke wisseling tussen twee stelle allomorfe soos die wat Trommelen ten opsigte van Nederlands uitwys in Afrikaans voor (vgl. weer (6a)), en verkies die Afrikaanssprekende ook, teen die algemene opvatting in, die een bo die ander?

'n Bevestigende antwoord hierop sou 'n onderskrywing van Trommelen se aanspraak wees, en 'n ontkennde antwoord natuurlik nie.

Die twee beskrywingsmoontlikhede, naamlik een sonder inagneming van klemtoon (Trommelen se non-lineêre MF-benadering) en een met inagneming daarvan (soos in die klassieke TG-benadering) word vervolgens met betrekking tot hierdie vraag behandel, en uiteindelik ook met mekaar vergelyk.

2.1.1 Die taalgebruiker se intuïsie oor **-etjie** vs **(-t)jie/-kie/-pie**

Afrikaans gebruik DIM-vorme wat grootliks met Nederlands ooreenstem, naamlik /ki, iki, pi, i/, (geskryf **-tjie/-kie**, **-etjie**, **-pie** en **-ie**, waarvan **(-t)jie** as basisvorm kan geld (Wissing, 1971). Slegs woorde wat op konsonante eindig word verder in ag geneem. Woorde eindigend op -Son-konsonante neem gewoonlik **-ie**: **kap**, **tak**, **wolf**, **tas**, **berg**; andersins **-jie**: **hoed**, **kat**, soms **-etjie**: **rib**, **rob**, **skub**. Woorde op ⁺Son-slotkonsonante kan enige vorm behalwe **-ie** as DIM-vorm hê. Dit word gewoonlik aangeneem dat die volgende patrone vir Afrikaanse woorde geld:

(9)

a		b		c	
-etjie		-pie		(-t)jie/-kie	
kam		naam	bloekom	maan	satan
ring	sering	sweem	slalom	keel	biltong
kar		oom	bantam	peer	konsul
son	kanon		arm	piesang	demon
bal	kristal	skelm	koning	teken	
bel	kapel				

Die bewering van Trommelen ten opsigte van Nederlands, naamlik dat die

moedertaalspreker in feite veral wisselvorme op **-etjie** gebruik vir met name die meersillabige vorme in (9) ongeag die posisie van die klemtoon, kan moontlik ook vir Afrikaans geld. Indien wel, beteken dit dat 'n uitspraak soos die volgende, wat volgens haar vir Nederlands geld (vgl. weer p.48), ook op Afrikaans van toepassing is:

(10)

Daar is wat die moedertaalspreker van Afrikaans betref, anders as wat tot dusver in die literatuur gemeen is, geen verskil tussen monosillabiese woorde en bisillabiese woorde (soos **tong** en **sarong**, **kan** en **bantam**, **kan** en **satan**, **son** en **demon** nie, omdat aangesien die monosillabiese woorde **-etjie** as DIM sal hê, die bisillabiese woorde ook oorwegend **-etjie** as DIM sal hê.

Dit is 'n sterk uitspraak, en een wat empiries behoorlik getoets behoort te word. 'n Loodsondersoek is vir die doel gedoen. 'n Vraelys is ontwerp waarin 72 meersillabige woorde opgeneem is. Alle woorde het op ⁺Son-konsonante, voorafgegaan deur ongeveer eweveel beklemtoonde of onbeklemtoonde kort vokale ([a i e ə ɔ u]) geëindig. Die meeste woorde bestaan werklik in Afrikaans, maar daar is ook vir kontroledoelendes 'n paar tweesillabiges opgeneem waarvan die klemtoon kunsmatig om die beurt op albei sillabes val (**foton** – **foton**; **skalpel** – **skalpel**; **pupil** – **pupil**) (vir die geldigheid van die gebruik van sulke gefabriseerde woorde in eksperimente van dié aard, vergelyk Wissing, 1987). Verder is daar enkele pare woorde opgeneem wat, afgesien van wisselende klemtoon identies ten opsigte van ten minste die rymbou van die finale sillabes is, byvoorbeeld: **roman** – **roman**; **kanon** – **kanon**; **pupil** – **pupil**.

Andersins is woorde soos die volgende gebruik: **satan**, **kantien**, **kapel**, **kolonel**, **galjoen**, **krokodil**, **boemerang**, **piesang**, **totem** en **kokon**. Vir 'n aantal van hierdie woorde is alle moontlike verkleinings- en meervoudsvorme toegeken (vgl. par. 4 vir meervoude), byvoorbeeld beide **kristaltjie** en **kristalletjie**, en vir 'n aantal slegs een van die moontlike vorme, byvoorbeeld net **kantienetjie** en nie ook nog **kantientjie** nie. Daar is in sulke gevalle van die veronderstelling uitgegaan dat indien **kantienetjie** aangebied is en die proefpersone dui aan dat hulle dit beslis nie sou gebruik nie, hulle wel beslis **kantientjie** sou verkies. Hierdie vorme is sodanig in 'n vraelys opgeneem dat soortgelyke vorme nie direk naas mekaar voorgekom het nie. Verkleinings- en meervoudsvorme het mekaar afgewissel. Daar is aan elkeen van die 124 proefpersone¹ 'n antwoordblad verskaf. Hulle moes daarop aandui of hulle

1. Die proefgroep was die Afrikaans-Nederlandse eerstejaarklas. Dit kan ook 'n beskikbaarheidsteekproefgroep genoem word. Die proefpersone kom uit verskillende dele van die land, veral uit die noordelike provinsies. Daar kan aangeneem word dat die keuse van die verkleinings- en meervoudsallomorfe van Afrikaans nie gevoelig is vir faktore soos ouderdoms-, geslag- of herkomsverskille nie, sodat hierdie proefgroep waarskynlik as verteenwoordigend van die standaardspreker van Afrikaans geneem kan word.

die betrokke vorm, wat een vir een met tussenposes van vyf sekondes elkeen tweekeer aan hulle voorgelees is, **beslis** sou gebruik, of hulle **onseker** daarvan is, en of hulle dit **beslis nie** sou gebruik nie. Die woorde is hardop aan hulle voorgelees, omdat die skrifbeeld soms dubbelsinnig is (vgl. **skalpel**, wat of as /skalpel/ of as /skalpəl/ verstaan kon word); omdat die klemtoon natuurliker en meer eenvormig in die gesproke as in die geskrewe vorm is, en laastens omdat die proefpersone in 'n geskrewe vraelys sou kon nakyk wat hulle by soortgelyke items geantwoord het. Daar is vervolgens 'n frekwensietelling van die gegewens gemaak. In (11) word die proefpersone se response weergegee. Omdat die **onseker**-reaksies weglaatbaar min was, word dit verder geïgnoreer.

(11)

Woorde	Sal beslis gebruik	Sal beslis nie	Woorde	Sal beslis gebruik	Sal beslis nie
skalpelletjie	10	86	skalpeltjie	39	49
pupilletjie	59	37	skalpelletjie	31	63
pupiltjie	29	61	totempie	65	17
pupiltjie	40	49	totemmetjie	25	65
fotonnetjie	15	79	boemerankie	75	21
romannetjie	43	48	kristalletjie	95	3
romannetjie	31	62	kristaltjie	16	82
kantienetjie	33	58	kanonnetjie	95	4
skalpeltjie	42	47	satannetjie	4	90
kokontjie	29	64	pupilletjie	71	24
bloekompie	90	7	kolonelletjie	60	37
bloekommetjie	6	91	koloneltjie	50	40
romantjie	88	10	kapelletjie	94	4
missieletjie	65	29	krokodiltjie	8	88
galjoenetjie	32	64	kokonnetjie	91	7
kanontjie	58	39	piesankie	100	0

2.1.2 Interpretasie van die gegewens ten opsigte van 'n MF-reël.

In breë trekke toon die resultate dat Trommelen gelyk het daarin dat daar ook in Afrikaans veel meer van die alternatiewe allomorfe gebruik gemaak word as wat tot dusver in die literatuur aangeneem is. Slegs in die geval van **piesankie** het al die proefpersone aangedui dat hulle dit beslis sou gebruik.

Die gegewens word vervolgens in die lig van vraag (10) bekyk. Die kwessie is nou: in hoe 'n mate ondersteun (of weerspreek) hierdie resultate 'n MF-reël soos deur Trommelen gepostuleer? Bly die verkleiningsvorm konstant in

gevalle waar die rymbou van die finale sillabe eenders of selfs identies is afgesien van die plek waar die klemtoon lê? Die resultate kan soos volg in tabelvorm voorgestel word:

(12)

Pro-MF-reël		Kontra MF-reël	
Sal -etjie beslis gebruik	8	Sal -etjie beslis nie gebruik nie	10
Sal -(t)jie ens. beslis nie gebruik nie	7	Sal -(t)jie ens. beslis gebruik	6
TOTAAL	15		16

Die totale prentjie lyk soos volg: 15 gevalle ondersteun die MF-hipotese (gemiddeld van die ondersteunende response: 70.5%); 16 gevalle weerspreek die MF-hipotese (gemiddeld: 76.5%), 'n baie gelyke verdeling. Die hieropvolgende afdelings werp egter meer lig op die kwessie.

2.1.3 Interpretasie van die gegewens ten opsigte van 'n TG-benadering

Die bogenoemde gegewens ondersteun of weerspreek die MF-hipotese dus glad nie. Die vraag is nou verder: in hoe 'n mate ondersteun die gegewens die benadering wat wel na klemtoon as kondisionerende faktor verwys (gerieflikheidshalwe die TG-benadering genoem)? Voordat hierdie vraag beantwoord word, word so 'n reël eers informeel geformuleer:

(13)

Wanneer 'n simplekse woord in Afrikaans op enige ⁺Son-konsonant eindig en die voorafgaande vokaal is kort en onbeklemtoon, is die DIM-vorm daarvan /ki/ of /pi/ as die slotkonsonant /m/ is. Die DIM-vorm is /iki/ wanneer die klemtoon van sulke woorde op die finale sillabe val.

Die resultate kan soos volg in tabelvorm voorgestel word:

(14)

Pro-TG-reël		Kontra TG-reël	
Sal -etjie beslis gebruik as finale sillabe klem kry	7	Sal -etjie beslis gebruik as eerste sillabe klem kry	1

Pro-TG-reël		Kontra TG-reël	
Sal -etjie beslis nie gebruik as finale sillabe onbeklem is nie	6	Sal -(t)jie ens. beslis gebruik as finale sillabe klem kry	2
Sal -(t)jie ens. beslis nie gebruik as finale sillabe klem kry nie	5	Sal -etjie beslis nie gebruik as finale sillabe klem kry nie	4
Sal -(t)jie ens. beslis gebruik as eerste sillabe klem kry	5	Sal -(t)jie ens. beslis nie gebruik nie al kry eerste sillabe die klem	2
TOTAAL	23		9

Hieruit blyk baie duidelik dat die gegewens die klemtoon-benadering in 'n hoë mate steun: 23 gevalle ondersteun dit en slegs nege nie; daarbenewens is die persentasie gevalle wat dit wel ondersteun (74%) aanmerklik hoër as die wat dit weerspreek (26%). Hier kan opgemerk word dat 'n hele aantal van die pro-MF-gevalle ook baie sterk pro-TG-gevalle is (bv. **kristalletjie, kanonne-tjie, kapelletjie en kokonnetjie**, wat almal vir meer as 90% **beslis-gebruik-gevalle** is. Voorbeelde soos die volgende ondersteun die TG-benadering baie sterk (meer as 75%) **en weerspreek terselfdertyd die MF-hipotese ewe sterk: bloekompie, romantjie, totempie, boemerankie, piesankie**. 'n Aantal **-etjie**-vorme wat deur die TG-benadering verbied word, word ook baie sterk deur die proefpersone afgewys. Dit is natuurlik ook 'n sterk teësprak van die MF-benadering. Sulke vorme is: **bloekommetjie** (6% sal dit beslis gebruik), **skalpeltjie** (31%), **totemmetjie** (25%), **satannetjie** (4%).

Hierdie getuigenis is alles oorweldigend ten gunste van die TG- en kontra die MF-benadering.

Vervolgens word gekyk hoe die gevalle van (6b) by hierdie bevinding inpas.

2.2 Die motor-gevalle

Soos reeds gesê, vorm **motor-tje** in plaas van die volgens die MF-benadering verwagte **motor-etje** en al die ander vorme van (6b) uitsonderings op reël (1): Trommelen kan in hierdie gevalle ook nie op die intuïsie van die sprekers van Nederlands terugval nie; daar bestaan naamlik geen twyfel oor die juistheid van die **-tje**-vorme nie. Trommelen praat van hulle “unexpected . . . behaviour” (p.96) en meen dat “the grammar can deal with these forms **only by**

brute force, that is, by special statements that account for the unexpected behaviour of those nouns” (p.51; my nadruk). So ’n “special statement” is die kodavertakkingsreël (7).

So ’n ad hoc-reël wat met brute krag werk, sal ook vir Afrikaans aanvaar moet word: Afrikaans en Nederlands verskil, behalwe vir die vorm van die allomorfe self (**.je x –.jie**), nie van mekaar nie.

Die vraag is nou of die invoering van so ’n ad hoc-reël nie net afgedwing word deur die aanvaarding van ’n metriese benadering, waarin onder andere van klemtoon ontslae geraak word nie.

Dit is duidelik dat die antwoord hierop bevestigend is wanneer reël (13) se reikwydte en voorspellingskrag bekyk word: reël (13) verwys eerstens na alle ⁺Son-konsonante; **r** word dus nie uitgesluit en ook nie spesiaal behandel soos in die metriese benadering nie. (13) is dus algemener en meer insigryk as die kombinasie (1)-(7). (13) ken naamlik aan alle woorde wat op kort beklemtoonde vokale gevolg deur onder andere **r** eindig ’n **-etjie**-verkleiningsvorm in Afrikaans toe; wanneer die betrokke vokaal nie beklemtoon is nie (of nie kort is nie), bly die vorm **-(t)jie**, of word dit **-kie** (soos in **piesankie**) of **-pie** (soos in **besempie**). Al die uitsonderings van Trommelen in (6b) word dus op ’n suiwer reëlmatige wyse gehanteer.

(13) verwys dus wel na klemtoon, (sonoransie van konsonant) en lengte van vokaal, maar daarmee word ’n groter veld gedek, ’n ad hoc-reël vermy, en ’n insigryker veralgemening gemaak. (13) dek naamlik terselfdertyd en sonder die hulp van ’n byreël soos die kodavertakkingsreël (7) alle vorme van (6a) en (6b) deur na die volle natuurlike klas ⁺Son-konsonante te verwys en **r** nie daarvan uit te sluit soos in die MF-benadering nie, en deur na vokaallengte en veral klemtoon te verwys.

3 Onafhanklike argumente teen ’n MF-benadering

Die kritiek op Trommelen se voorstel sou versterk kon word indien die tendens wat ten opsigte van die verkleining uitgewys is ook by ’n ander, hiervan onafhanklike morfonologiese verskynsel aangetoon kan word. Dit word vervolgens kortliks met betrekking tot meervoudsvorming in Afrikaans gedoen. Daar sal geredeneer word dat presies dieselfde fonologiese faktore (klemtoon, sonoransie van konsonante, en lengte van vokale) wat by verkleining ter sprake was ook by meervoud ’n deurslaggewende rol speel. Daar sal daarop gewys word dat die MF, wat slegs die bou van die finale rym in ag neem, soos Trommelen dit vir verkleining probeer aantoon het, ook by meervoud in gebreke bly om ’n algemene en insigryke beskrywing te verskaf.

Afrikaans het basies twee meervoudsallomorfe: **-s** en **-e** (= schwa). Enige

model, soos die van die MF, wat die korrekte keuse tussen die twee moontlikhede wil voorspel, moet dit sonder inagneming van klemtoon en die ander faktore doen en moet slegs na die finale sillabe se rymbou verwys. Dit beteken in die geval van meervoud dat woorde met dieselfde rymbou ook dieselfde meervoud sal hê, dus òf -s òf -e. Daarenteen kan verwag word dat, in ooreenstemming met die TG-benadering, die meervoudsvorm sal wissel na gelang van die plek waar die klemtoon lê in woorde wat betreffende hulle finale sillabes se rymbou identies is. Hierdie hipoteses is ook met behulp van die vraelys getoets.

Dieselfde ontwerp en prosedure as wat in die geval van verkleining gevolg is, is ook hier gebruik. (Lees weer 2.1.1 daarvoor.) In (15) word die woorde gegee, asook die response van die proefpersone op die vrae. Kyk eers daarna:

(15)

Woorde	Sal beslis gebruik	Sal beslis nie	Woorde	Sal beslis gebruik	Sal beslis nie
romans	85	11	missiele	99	1
kantiene	66	30	fotons	44	52
kapelle	97	1	pupils	14	84
missiels	3	94	romanne	62	34
romanne	43	52	kantiens	62	35
skalpels	42	50	kanonne	98	1
kanonne	40	54	skalpelle	5	6
kolonelle	52	42	kokons	26	71
galjoens	19	78	fotonne	25	62
krokodils	3	78	satanne	12	85
kokonne	96	1	kristals	2	97
boemerangs	76	16	pupille	65	30
bloekomme	17	81	totemme	74	
satans	89	8	totems	85	12
galjoene	95	4	kristalle	100	0
pupille	95	2	skalpels	59	38
kanons	88	10	kanons	3	92
krokodille	96	1	boemerange	57	41
romans	88	10			

(16) is 'n uittreksel uit hierdie resultate, en is bedoel om die onhoudbaarheid van die MF-benadering te illustreer, en terselfdertyd om die superioriteit van die TG-benadering aan te toon.

(16)

Woord	Sal beslis gebruik	Woord	Sal beslis gebruik
missiele	99	pupille	95
missiels	3	pupils	14
totems	85	kristalle	100
totemme	10	kristals	2
satans	89	kokonne	96
satanne	12	kokons	26
krokodille	96	kanonne	98
krokodils	3	kanons	3
galjoene	95	kapelle	97
galjoens	19	kapels	—*

* kapels is nie in vraelys opgeneem nie

In elkeen van hierdie pare woorde word die eerste lid, wat deur die TG-meervoudsreël voorspel word, vir meer as 85% deur die proefpersone ook as korrekte vorme aangedui. Naas hierdie oorweldigende getuienis wat deur die response van die moedertaalsprekers ten gunste van die TG- en teen die MF-benadering gelewer word, is die volgende pare woorde wat kontra die TG-benadering is, 'n klein minderheid:

(17)

Woord	Sal beslis gebruik	Woord	Sal beslis nie
romans	85	romanne	42
romanne	62	romans	88

romans is die enigste vorm wat (met 85% die TG-benadering ondersteun. romanne word vir 62% verkies – wat teen die TG-verwagting in is (dog beide romanne en romans is erkende Afrikaanse vorme). romans (88%) is anti-TG, dog wel amptelik korrekte Afrikaans. romanne met 42% is in die minderheid – ook teen die verwagting in. Wat enkelgevalle betref (wat nie in pare voorkom nie) is dit slegs twee non-TG-vorme, naamlik boemeringe, wat met 57% verkies word, en kantiens, wat met 62% verkies word.

(18) gee 'n volledige oorsig oor die wyse waop die TG-benadering deur hierdie gegewens ondersteun of weerspreek word:

(18)

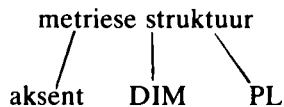
Pro-TG		Kontra TG	
Sal -e beslis gebruik as klem op finale sillabe val	11	Sal -e beslis nie gebruik as klem of finale sillabe val nie	1
Sal -e beslis nie gebruik as klem op eerste sillabe val nie	5	Sal -e beslis gebruik as klem op eerste sillabe val nie	3
Sal -s beslis gebruik as klem op eerste sillabe val	6	Sal -s beslis gebruik as klem op laaste sillabe val	1
Sal -s beslis nie gebruik as klem op laaste sillabe val nie	8	Sal -s beslis gebruik as klem op laaste sillabe val	2
TOTAAL	30		7

Verhoudingsgewys word die TG-benadering vir 81% (30 uit 37) deur die resultate gesteun, en vir 19% (7 uit 37) weerspreek – nog hoër as in die geval van die verkleining (wat 74% vir en 26% teen is). Die gemiddeld van die steunende data is 79%, van die weersprekendes 58% – ook 'n aanmerklike verskil.

4 Slotbeskouing

Dit is duidelik dat morfonologiese gegewens soos verkleining en meervoud in 'n metries-fonologiese raamwerk direk afhanklik is van die sillabebou (of dan die metriese bou) van die woord. Klemtoon word volgens hierdie model op presies dieselfde wyse en vlak as verkleining en meervoud hanteer. Dit word dus ook op grond van die metriese bou van die woord voorspel (vgl. bv. Neijt & Zonneveld, 1982 vir 'n dergelike studie oor die Nederlandse klemtoon). Die verhouding tussen die metriese struktuur van woorde, die klemtoon en verkleinings- en meervoudvorme daarvan kan soos volg voorgestel word:

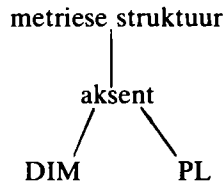
(19)

Anders as wat Trommelen dit egter wil hê, is in hierdie artikel geargumenteer dat die morfonologiese prosesse van verkleinings- en meervoudsvorming, twee prosesse wat terloops onafhanklik van mekaar is, albei in 'n hoër mate afhanklik van die klemtoon van die woord is. Anders gesê: klemtoon moet

eurs bekend wees voordat DIM en PL voorspel kan word. Skematies kom dit dus op die volgende neer:

(20)

Aksent lê dus op 'n hoër hiërgargiese vlak as DIM en PL, en laasgenoemde is dus ook afhanklik van klemtoon. Die metriese struktuur is dus ook slegs indirek van belang vir die beskrywing van verkleining en klemtoon.

Bibliografie

- Booij, G.E. 1981. *Generatiewe Foonologie van het Nederlands*. Utrecht-Antwerpen: Aula-Paperback 55.
- Gussenhoven, C.H.M. 1978. Het Nederlandse Dimutief-Suffix: Schwa-Insertie nader bekeken. *De Nieuwe Taalgids* 71:206–211.
- Haverkamp-Lubbers, R. & J.G. Kooij (reds.). 1971. *Het Verkleinwoord in het Nederlands*. Publikaties van het Instituut voor Algemene Taalwetenschap. Universiteit van Amsterdam.
- Lubbe, H.J. 1986. Die struktuur van die woordfinale rym van ongelede woorde in Afrikaans. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* 26(2):95–106.
- Neijt, A. & W. Zonneveld. 1982. Metrische Foonologie – De Representatie van Klemtoon in Nederlandse Monomorfematiese Woorden. *De Nieuwe Taalgids* 75:527–547.
- Trommelen, M. 1981. *The Syllable in Dutch*. Dordrecht: Floris Publications.
- Trommelen, M. 1982. Dutch Diminutive Formation as a Rime-bound Process. *The Linguistic Review* 1:344–368.
- Wissing, D.P. 1971. *Foonologie en morfologie van die simplekse selfstandige naamwoord in Afrikaans*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn.
- Wissing, D.P. 1987. 'n Nuwe metode in die fonologie. *S A Tydskrif vir Taalkunde* 5(1):188–207.